

آسیب های شناسی و مدیریت شهری

اعظم صفری رودبار

کارشناسی علوم اجتماعی، گرایش پژوهشگری علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی

Email: azam safarirodbar1402@gmail.com

چکیده

آسیب شناسی مدیریت شهری تعیین انحراف عملکرد مدیران شهر نسبت به هدف های تعیین شده با توجه به نیازمندی های شهروندان است. یکی از دغدغه های اصلی مدیران شهرهای کوچک و بزرگ شناخت میزان انحراف از هدف ها می باشد. به همین منظور هدف پژوهش آسیب های شناسی و مدیریت شهری می باشد، در این تحقیق به اهمیت آسیب شناسی و ضرورت آن پرداخته شد و در نهایت نتیجه گیری شد که مدیران شهرها باید به درستی این مسائل و مشکلات را شناسایی و راهکارهای مناسبی را اتخاذ نمایند. برای شناخت عوامل و ابعاد این موضوع می توانید از پرسشنامه آسیب شناسی مدیریت شهری استفاده کنید. پس از تعیین وضعیت موجود باید میزان فاصله با وضعیت مطلوب ترسیم گردد. سپس گام های لازم برای کاهش این فاصله برداشته شود.

کلمات کلیدی: آسیب شناسی، مدیریت شهری، شهرداری

مقدمه

آسیب‌شناسی مدیریت شهری تعیین انحراف عملکرد مدیران شهر نسبت به هدف‌های تعیین شده با توجه به نیازمندی‌های شهروندان است. یکی از دغدغه‌های اصلی مدیران شهرهای کوچک و بزرگ شناخت میزان انحراف از هدف‌ها می‌باشد. توسعه سریع شهری در چند دهه معاصر زندگی بشر را از ابعاد گوناگون اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و محیطی تحت تأثیر قرار داده است. از سویی انتظارات و خواسته‌های شهروندان از کیفیت زندگی شهری نیز تفاوت پیدا کرده است. بر این اساس با توجه به پیچیدگی ذاتی شهرها و ابعاد مختلف تأثیرگذاری آنها، آسیب‌شناسی مدیریت شهری در جهت دستیابی به هدف‌های مدیریت شهری ضروری به نظر می‌رسد.

ساختار شهرها و سازمان منطقه‌ای آنها تغییرات چشمگیری را به واسطه تغییرات اجتماعی و اقتصادی ناشی از جهانی شدن و دگرگونی در عرصه‌های ارتباطات و اطلاعات خواهند پذیرفت. شهرها نیازمند به بازسازی خویش در جهت همراهی با این دگرگونی‌ها خواهند بود. با افزایش سلطه جهانی شهرها، توسعه و مدیریت شهرها و نواحی پیرامونشان به عنوان پایه و اساس شکل‌گیری کنش‌ها و تعاملات اجتماعی و اقتصادی، که باید بهتر درک شوند، ضروری است. نظر به اهمیت موضوع در این مقاله به آسیب‌شناسی مدیریت شهری پرداخته می‌شود.

مدیریت شهری

طی دهه های اخیر از سوی اندیشمندان علوم جغرافیا، جامعه شناسی، اقتصاد، جمعیت شناسی و برخی علوم دیگر، تعاریف متعددی از شهر ارائه شده است و جامعه‌شناسان از جمله انگلس و مارکس شهر را محل تمرکز جمعیت، ابزار تولید، سرمایه، نیازها و احتیاجات و غیره می‌دانند که تقسیم کار اجتماعی نیز در آنجا صورت گرفته است. جغرافی دانان، شهر را منظره‌ای مصنوعی از خیابانها، ساختمانها، دستگاهها و بناهایی می‌دانند که زندگی شهری را امکان‌پذیر می‌سازد. مورخان شهر را با توجه به قدمت آن تعریف می‌کنند و از نظر اقتصاد دانان، شهر به جایی اطلاق می‌شود که معیشت غالب ساکنان آن بر پایه کشاورزی نباشد. جمعیت شناسان نیز تعداد جمعیت یک نقطه راه، ملاک شهری بودن آن نقطه می‌دانند. بر این اساس ملاک تشخیص شهر در کشور فرانسه ۲۰۰۰ نفر ساکن است که مشابه ملاک جمعیتی در آلمان، جمهوری چک و ترکیه است. در ایالات متحده و مکزیک ۲۵۰۰ نفر، در هلند و یونان ۵۰۰۰ نفر و در ایرلند ۱۵۰۰ نفر مشخص کننده شهری و یا روستایی بودن یک نقطه است. یکی از آرزوهای دیرینه بشر، دستیابی به آن نوع شیوه زیست بوده است که زندگی او را با بهروزی و کامیابی قرین سازد. اندیشه آرمان شهری آن بخشی از اندیشه است که در طول تاریخ راههای تحقق این آرزو را بررسی کرده است. در تاریخ اندیشه سیاسی و فلسفه غربی، افلاطون بنیانگذار این اندیشه بود. در دوران رنسانس، سرتامس مور انگلیسی، اندیشه آرمانشهری را در مسیر جدیدی قرار داد و پس از مور نیز اندیشمندان غربی، این اندیشه را پروراندند و از آن به عنوان معیاری برای سنجش نظامهای سیاسی و اجتماعی بهره بردند. در ایران اندیشه آرمان شهری از روزگاران قدیم به صورت اساطیری آغاز شد و در دوران اسلامی در عرصه‌های دین، حکمت و ادب خودنمایی کرد. برای درک و فهم مفهوم مدیریت شهری شناسایی بخش های این ترکیب دارای اهمیت ویژه ای است. مدیریت را فراگرد به کارگیری موثر و کارآمد منابع انسانی و مادی بر مبنای یک نظام ارزشی پذیرفته شدن است که از طریق برنامه ریزی، سازمان دهی، بسیج منابع و امکانات، هدایت و کنترل عملیات برای دستیابی به اهداف تعیین شده، صورت می‌گیرد. از طرفی عده ای شهر را پیچیده ترین مخلوق حال حاضر بشر می‌دانند که در آن انسان ها، ابزارهای دست ساز بشر، محیط زیست محیطی را ساخته است که ایجاد کننده کنش ها و واکنش های متعدد و چند جانبه است. به نحوی که انسان هم از آن اثر گرفته و هم بر آن اثر می‌گذارد. مطالعات دقیق تر این محیط با دید سیستمی و شناخت آثار کل بر جزء و جزئی بر کل نیز به نحوی ناقص بوده و محیط شهر از قواعد و قوانین غیر خطی پی روی می‌نماید. معیار های شناسایی شهر از گونه های غیر خود به طور معمول، میزان جمعیت، شغل غالب مردم ساکن، وجود شهرداری و مواردی اینگونه بوده است. امروزه، شهرها از دو جنبه اهمیت یافته اند: یکی بعنوان مرکز تجمع گروه عظیمی از مردم، دیگری بعنوان عمده ترین بازیگر نقش اقتصادی، در کل اقتصاد ملی. از اینرو، باید به مسائل و مشکلات آنها، توجه بیشتر و دقیق تر کرد. زیرا، در حالتی که برنامه ریزی دقیق و درست، سبب رشد اقتصادی، تثبیت سیاسی و افزایش مشارکت

شهروندان در امور شهرها می‌گردد، شکست در حل مشکلات و مسائل شهری، سبب رکود اقتصادی، نارضایتی های اجتماعی و سیاسی، فقر، بیکاری و تخریب محیط زیست خواهد شد. ترکیب مدیریت و شهر مفهوم سازماندهی امور مربوط به برنامه ریزی، سازمان دهی، بسیج منابع و امکانات، هدایت و کنترل در محدوده شهر را تداعی می نماید. مفهومی که در کشور های مختلف به دلیل ساختار های سیاسی و رویکرد های اقتصادی، نهاد های متفاوتی را با الگو های متفاوتی در خود درگیر دارد. استرن در سال ۱۹۹۳ طی مقاله ای در نشریه شهرها بیان می کند که اصول کلی برای فهم مدیریت شهری وجود ندارد و مفهوم اصلی این واژه بسیار گیج کننده است. مدیریت شهری با توجه به سلیقه ها، ادارک افراد و همچنین اقتضای سیاسی - اجتماعی زمانهای مختلف معانی متفاوت داشته است. چنانچه ما در زمان کنونی نیز این اختلاف معانی و مفهوم را کاملا شاهد هستیم. از نظر بانک جهانی مدیریت شهری یک فعالیت شبه تجاری برای دولت هاست. به عبارت دیگر مدیریت شهری یعنی اداره امور شهری و کارایی بیشتر برای استفاده از وام های بانک جهانی می باشد. بعضی اوقات مدیریت شهری بعنوان ابزاری برای اجرای سیاستگذاریهای شهری در نظر گرفته می شود که به مفهوم علم اداره جامعه می باشد. با این حال نقطه شروع مدیریت شهری به معنای نوین آن را بایستی در تحولات دهه ۸۰ و ۹۰ میلادی جست. در این زمان و پس از دوره رکود نسبی دهه ۸۰ مضامین و مفاهیم جدیدی در ارتباط با نقش و وظایف دولتها به وجود آمد و دولت رفاهی که در دهه ۷۰ ناکارآمدی خود را در مواجهه با رخدادهای جاری در زمینه های فنی و اجتماعی نشان داده بود جای خود را به دولت حداقلی داد و دولتهای محلی در پرتو مدیریت نوین دولتی به توانمندساز بدل شدند. فرایند تمرکز زدایی نیز در تبدیل مدیریت شهری به یک فعالیت قدرتمند و دارای اختیارات قانونی سرعت بخشید.

اهمیت آسیب شناسی مدیریت شهری

موضوع آسیب شناسی در سال های اخیر بخش وسیعی از ادبیات شهرسازی را به خود اختصاص داده است. آسیب شناسی مدیریت شهری موضوعی جذاب برای برنامه ریزان شهری و منطقه ای محسوب می شود. بنابراین شهری دارای توسعه پایدار است که مدیران آن بتوانند به درستی مسائل و مشکلات مدیریتی را شناسایی و درک نمایند. وضعیت موجود را با آنچه که باید باشد مقایسه کنند و پس از تعیین انحرافها، اقدام به رفع آن نمایند.

اکنون با رشد زندگی شهرنشینی و سیل مهاجرت از روستاها به مراکز شهری مسائل و مشکلات اداره شهرها نیز بیشتر است. مسائل مدیریت شهری پیشین در امتزاج با مسائل تازه ناشی از رشد شهرنشینی به یک شرایط بغرنج منتهی شده است. مدیران شهرها باید به درستی نیازمندی های شهروندان را بشناسند و با بهبود مستمر فرایندهای اداره شهر، به این خواسته ها جامه عمل بپوشانند. چنین شیوه ای از مدیریت در خلاء رخ نمی دهد و تنها به دانش و شهود مدیران وابسته نیست بلکه نیازمند کاری نظام مند است.

منظور از فعالیت های نظام مند همان آسیب شناسی درست در زمینه مدیریت شهری است. اگر چنین نشود بی برنامه گی و هرج و مرج در شهر حکفرما خواهد شد که تجربه و پیامدهای ناگوار آن بسیار است. نتیجه این بی برنامه گی، گسترش شدید تبعیض اجتماعی، توزیع ناعادلانه ثروت، از بین رفتن محیط زیست، رشد زاغه نشینی و فقر، و مواردی از این قبیل می باشد. لذا لازم است عوامل موثر بر آسیب شناسی مدیریت شهری شناسایی شوند. به ایت ترتیب می توان برنامه ریزی درستی در راستای توسعه پایدار در شهرهای مختلف کشور را تدوین نمود.

ابعاد آسیب شناسی مدیریت شهری

آسیب شناسی یکی از جامعترین مفاهیم در دهه های اخیر می باشد. این واژه در مفهوم گسترده آن به معنی شناخت مسائل اداره و بهره برداری صحیح و کارا از منابع مالی، نیروی انسانی و مواردی از این دست در سازمان است. برای دستیابی به الگوی مطلوب مدیریت شهری باید از امکانات فنی، ساختار و تشکیلات مناسب برای رفع نیاز نسل امروز و آینده بطور رضایت بخش بهره گرفت. این میسر نمی شود مگر در سایه شناخت درست وضعیت موجود و تعیین فاصله با ایده آل های هدف گذاری شده. برای آسیب شناسی مدیریت شهری باید به اصول زیر توجه کرد.

نقش محوری شهروندان و نیازهای آنها

- حفظ محیط زیست به عنوان جز لاینفک فرایند توسعه برای نسل‌های امروز و آینده
- ریشه کن کردن فقر و کاهش تفاوت‌های طبقاتی
- در نظر گرفتن شرایط ویژه هر شهر
- مسئولیت مشترک و همکاری کلیه دولت‌ها و ملت‌ها
- سیاست‌های جمعیتی مناسب
- تغییر الگوهای تولید و مصرف غیرپایدار در جوامع شهری
- انتقال فناوری و ارتقا دانش علمی جهان از طریق مبادلات و همکاری‌های بین‌المللی.
- مشارکت کلیه مردم و تلاش دولت‌ها برای ترویج و ارتقا آگاهی عمومی
- قانون‌گذاری و التزام عملی به قوانین وضع شده در زمینه مدیریت شهری
- بسیج نیروهای بومی و جلب مشارکت آنها و حمایت از هویت و فرهنگ ایشان.
- استفاده از خلاقیت و نوآوری برای حل مسائل شهری

در سایه شناخت و عمل به چنین الزاماتی می‌توان انتظار داشت که مدیریت شهری به صورتی پیوسته بهبود پیدا کند. شهرهایی که از این صول پیروی می‌کنند در کوتاه‌مدت و بلندمدت رشد پایدار را تجربه خواهند کرد. تجربه زیسته شهروندان در چنین شهرهایی نشان می‌دهد که این همان رویای باستانی پیرامون دستیابی به آرمان شهری است که در جستجو بوده‌اند.

نتیجه گیری

نظریه آسیب‌شناسی مدیریت شهری با توجه به ضرورت‌های پیش آمده در جوامع صنعتی بسیار بااهمیت است. با رشد و گسترش‌ها شیوه اداره آنها نیز اهمیت بیشتری یافته و مسائل و مشکلات جدیدی رخ نموده است. مدیران شهرها باید به درستی این مسائل و مشکلات را شناسایی و راهکارهای مناسبی را اتخاذ نمایند. برای شناخت عوامل و ابعاد این موضوع می‌توانید از پرسشنامه آسیب‌شناسی مدیریت شهری استفاده کنید. پس از تعیین وضعیت موجود باید میزان فاصله با وضعیت مطلوب ترسیم گردد. سپس گام‌های لازم برای کاهش این فاصله برداشته شود.

منابع و ماخذ

-ایمانی جاجرمی، حسین، فیروزآبادی سیداحمد (۱۳۸۶) بررسی مدل‌های سنجش عملکرد مدیریت محلی: با تأکید بر سازمان‌های مدیریت شهری و روستایی در ایران، نامه علوم اجتماعی، دوره ۱۵، شماره پیاپی ۳۲، از صفحه ۹۱ تا صفحه ۱۱۱،

-بها، محمد (۱۳۹۵)، نقش مدیریت شهری در کاهش آسیب‌های اجتماعی (اعتیاد) آوای همیاری، شماره ۹۰، پبله وری، نازنین (۱۳۹۴) ارائه الگویی جهت ارزیابی حکمرانی خوب شهری (شهرداری منطقه ۱۰) پژوهش‌های مدیریت منابع سازمانی، دوره ۵، شماره ۴،

-سجاسی قیداری حمدالله، حاجیان، نرگس (۱۳۹۷)، ارزیابی مدیریت محلی در مناطق روستایی با شاخصهای حکمروایی مطلوب نمونه موردی: روستاهای توابع شهرستان چناران، فصلنامه آمایش جغرافیایی فضا، شماره ۲۸، تابستان ۱۳۹۷ صص ۱۹۱-۲۰۸،

-قادری صلاح‌الدین، فاضلی محمد، پاک سرشت سلیمان (۱۳۹۵) راهبردهای محله محوری و توسعه محله‌ای: مقایسه الگوی مدیریت محله و عملکرد آن در ایران و انگلستان، نشریه توسعه محلی (روستایی - شهری)، شماره ۱۴، صص ۵۷-۸۸